

פרשת משפטים (א)

אימתי חדלים מעזוב לחמור?

-א-

נאמר בפרשתנו "כי תראה חמור שונאך, רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו, עזוב תעזוב עמו".

כלומר, כשרואים חמור כורע תחת משאו ובגין כך עלול למות, יש חובה לעזור בפריקת המשא, למרות שהמדובר הוא על חמורו של שונאך.

מובא על כך במדרש:

פעמים שאתה חדל ולא עוזר, ופעמים שאתה עוזב ועוזר, אם החמור הוא של גוי ומשאו של ישראל, "וחדלת מעזוב לו" - אין צריך אתה לעזור בפריקה, וכן אם היה החמור בבית הקברות, אסור לכהן להכנס לשם ולעזור, מחמת הטומאה.

-ב-

רש"י גם הוא מצטט את דברי המדרש, אך באופן אחר: "כך דרשו רבותינו, "כי תראה - וחדלת", פעמים שאתה חדל, ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד? זקן ואינו לפי כבודו - וחדלת, או בהמת נוכרי ומשאו של ישראל - וחדלת".

וצריך להבין, מדוע משנה רש"י מלשון המדרש ותחת הדוגמא מכהן בבית הקברות, מביא את הדוגמא מזקן ואינו לפי כבודו?

יתירה מזו צריך להבין את לשון הפסוק בכלל, הבא בלשון של שאלה וחיוב - אם יעלה על דעתך לא לעזור לו, דע לך שזוהי חובתך, מדוע שיעלה על דעתו של יהודי הנהגה שהיא היפך אהבת ישראל, וצער בעלי חיים?

ולמרות שהמדובר הוא ב"חמור שונאך", שאין ברצונך לראות בטובתו - ולעוזרו, ולכן מזהירה על כך התורה באזהרה מיוחדת, הרי גם קודם לכן כשנאמר "כי תפגע שור אויביך... תועה... השב תשיבם" לא העלתה התורה שום סברה שמא לא תרצה להשיב את האבידה לחברך - מפני שהוא אויביך, וכדומה?

-ג-

חייבים אם כן לומר, כי דווקא כאן ישנו חשש כבד יותר לחוסר רצון בעזרה לחברך, שכן בהשבת אבידה המדובר הוא בשור או חמור, שכי-דוע "החי נושא את עצמו", ואין טורח רב בהשבתם, ובוודאי כשהמדובר הוא בשלמת רעך וכדומה.

אך בחמור הכורע תחת משאו, כיון שהמדובר הוא בפריקת והורדת משא כבד מן החמור, שמעשה זה קשור בודאי לטורח רב, דווקא כאן מעלה התורה את הסברה שמא יעלה בדעתך שלא לעזור, דע לך שזוהי מחובתך - "עזוב תעזוב עמו".

-ה-

ולפי זה ניתן להבין מדוע שינה רש"י מלשון המדרש, ותחת הדוגמא מכהן בבית הקברות, הביא את הדוגמא של זקן ואינו לפי כבודו, שהרי סירובו של הכהן לפרוק את משא החמור בבית הקברות, אינו נובע מצד היותו שונאך, אלא מצד האיסור להיטמא. תחת זאת מביא רש"י את הדוגמא של "זקן ואינו לפי כבודו", ללמדנו שחיוב פריקת המשא "נדחה", אפילו מפני כבודו של אדם, ועל אחת כמה וכמה מצד חולשתו.

-ו-

בחסידות מוסבר, כי פסוק זה מרמז ל"גופו ונשמתו" של היהודי: "כי תראה חמור שונאך" - כשהיהודי רואה שהגוף שלו החומרי (מלשון חמור) - מתענה וסובל, ואין הוא רוצה לעזורו, שבכדי למרק נפשו לה' מרבה הוא בסיגופים ותעניות.

על כך באה התורה ומצוה אותו - "עזוב תעזוב עמו", על אף שרצונך לשבור את הגוף ("חמור שונאך") דע לך, שעיקר עבודת היהודי היא עם גופו ונפשו הבהמית, אשר על כן ניתנו לו הכוחות לתקן את הענייני-ים הבלתי רצויים, שמביא הגוף, ותיקון זה צריך להעשות באופן כזה, שלא יהיה נרגש שום צער ודאגה, אלא אדרבה, מתוך שמחה וטוב לבב ועל ידי עבודה שכזאת, מזככים את הגוף, ומגיעים לאהבת ה' "בכל לבבך" - "בשני יצריך".

(לקו"ש חלק כ"א)

